

LÉNYEK ÉS TÉNYEK, MELYEK MEGTÁMADTÁK MAGYARORSZÁGOT

Nemzeti összvédekezés a politikai diskurzusmezőben

„Nem az én dolgom ítélni. Én, szerény szolga az igazság házában csupán egybehordom, elrendezem és csoportosítom a tényeket, kutatom rejtett értelmüket, s tőlem telhető hűséggel ábrázolom az események külső képét s menetét. Ám a szó éli a maga életét, nem tűri, hogy megfogjuk, féken tartsuk, megzabolázzuk; kettős arcú, el- és leleplez; ahány sor, annyi új veszedelem les ránk”.

(Stefan Heym: *Dávid király krónikája*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1977. 131.)

Sorok és ijedelmek, sorsok és veszedelmek kapcsán még megannyi állapotrajz, kihívás, vélt és valódi zabolázott fékentartás ül a história régi századain, sőt jelenkorunk állapotain is. Ezek egyikét kívánom körüljárni, bár nem minden nézőpontból egyensúlyos elfogultsággal, de a létező, szenvedő, konteókat kreáló ember sajátos kortárs jegyeit mindenképp világosan jelző aspektusból. Úgy látom, az utóbbi évek (az utolsó kettő kiemelten is) egy sajátos fekete/fehér osztottságba emeli át a világképek bonyolultságát, s legkivált azt illusztrálja, hogy a narratív létképek megidézésének egyik kiemelt problematikájává sikerült válnia a világ nagy egységét és bonyolultságát szimpla „Jó” és „Gonosz” kettősségére tagoló szemléletnek. E duális társadalomkép, vagy inkább megosztó vízió részint nyers szembenállást sugall, mintegy a mindenkori „miénk” és „övék” rész-világára tagolja a fennálló társas viszonyokat – ami persze mindig is eszköz volt a meggyőzésre, a partnerkeresésre, a fennálló viszonyok legitimálására –, másrészt viszont ezek között az eligazító beszédet a kortárs narratívák részévé is teszi, a „titkos ellenerők” körét pedig nem a földöntúli hatalmak, bolygóközi támadók körében nevezi meg, hanem a „mindenkori Ismeretlen”, az Idegen, a bevándorolt, a menekült rémképében fogalmazza meg. Legfőképp úgy, hogy az európai, vagy még inkább a térségi szereptudat véderő-politikai játszmáit, a biztonságkereső társadalmi igényt a „veszélyes idegenek” elleni küzdelemben fogalmazza bele.

„Az összeesküvés-elméletek olyan diskurzusok, amelyek többnyire a világban észlelhető rossz kérdésre akarnak ésszerű választ találni valamilyen titok feltételezésével, amelyet bizonyos háttérben meghúzódó erőknak hatalmuk megőrzése céljából érdekükben áll elleplezni” – fogalmazódik meg a Modern Mitológiakutató Műhely konferencia-felhívásában. A témakörhöz messziről közelítve keresgéltem

egybe néhány fölöttébb árulkodó „elbeszélésmódot”, melyekhez előjáróban pusztán annyit fogalmaznék meg: a mindenkori Rossz ellen jogosnak tekintett önvédelem nemcsak egyént, de államot is megillet, mégannyira azért is, mert az *önmitologizáló* hajlam ereje és intenzitása ma már a (párt)állam újravarázslásának eszköztárába illeszkedik, politikai pszichológiai fegyvereivel akár az *öngyarmatosítás* erőterévé is alakulhat. De kik, miért, mit és hogyan generálnak új mítoszt az esélyekből-félelmekből, ellenségképekből, kortárs-modern mumusokból, önnön kivagyis és győzedelmes nagyságukból? S lehetséges-e, hogy nem csupán személyeknek, de államoknak is fölötte nagy szüksége van erőfitogtató nagyság bizonyítására, mégannyira, ha sikert is remélhetnek ettől...? Válaszom persze az: nemcsak lehetséges, de minél csenevészebb a magabiztosság, annál harsányabb a kinyilatkoztatás. Erről szólva nyilvános és kommunikációs színterekről nyalábolom össze forrásaimat, mint olyan társadalmi „terep” mutatkozását, ahol politikai narratívák legharsányabb megszólalásmódjai tetten érhetők..., s mindenekelőtt a kreatív konteós képzelet megnyilvánulási indokainak eredőit felől kérdezve.

A társadalmi tények és történeti lények keresése közben érdekes párhuzamokra bukkanunk mindegyre. Amit itt megfogalmazni próbálok, az maga a folyamat, az eseménymenet, és a reá épülő narratívák. Durván egyszerűsítve: amikor Trump elnök szimplán csak hazudik, azt a nyilvánosság előtti tálalásban már „alternatív tények” megfogalmazásával igyekszik magyarázni a fennhéjázó hatalom, s amikor az ellenségképek keresése kerülhet szóba, nem lehet figyelmen kívül hagyni a Koselleck-féle érvelést, a fogalomtörténeti térben az idegen-meghatározás olyanféle, messzi múltba gyökerező fogalomkörét, mely a nyelvi megjelenítésben már nemcsak konstans ellenségképet tükröz, hanem valamiféle kifosztást, nyelv-telenítést, nyelvhasználat-átíratot is, s ezzel a mindenkori hatalom kezébe helyezi az önmeghatározás eszközeként alkalmazott Más-meghatározást, a másság elvetését és a más felfogásokra érvényesített ellenségképek bevezetését, erőteljes forgalmazását is. Ehhez az alábbi „védekezés mint támadás” eljárás mód követését hozom ide, hátha megvilágító hatású.¹

„Egy újabb veszélytől, az illegális bevándorlók befogadására vonatkozó kötelező uniós kvótától is *meg kell védeni Magyarországot* – jelentette ki Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter a parlamentben, napirend előtti felszólalásában. Harrach Péter, a Kereszténydemokrata Néppárt frakcióvezetője felszólalásában hangsúlyozta: különbséget kell tenni a menekültek és a bevándorlók között, utóbbiakkal szemben önvédelemre van szükség”.² (a kiemelések a továbbiakban is tőlem valók – A.G.A.)

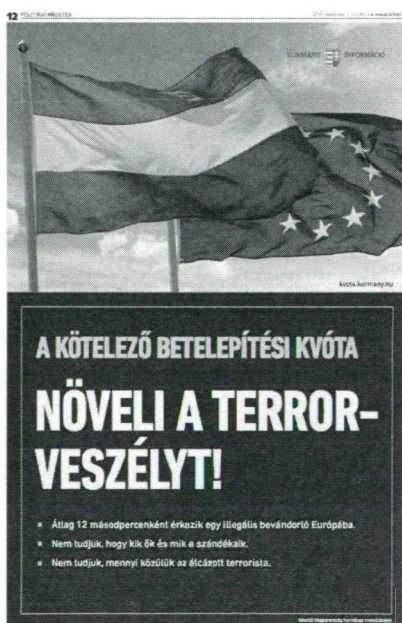
A KNDP „Több fényt!” című weboldalán olvasható szöveg (2015. okt. 19.) az MTI közleményeként kétséget nem hagyó módon idézi föl a parlamenti vita anyagát, Szijjártó Péter miniszteri értelmezését és a kormánypárti/ellenzéki hozzászólók vitanapi álláspontját. Az alkalom nem az egyetlen és első, hanem egy

1 Talán nem is érdemes az előadás, megírás és megjelenés időpontjait alaposan pontosítani, de jelezni kívánom, hogy naponta új textusok, hivatkozások, dokumentumok, titkok, kormányzati cselek veszik körül mindezt, folyamatos tematikát adva akár az elemző vagy továbbgondoló megközelítéseknek. – A.G.A.

2 <http://kndp.hu/news/kvotatol-meg-kell-vedeni-magyarorszagot>

társadalomtörténeti értelemben jól követhető folyamat több állomásának csupán egyike, melyet számos más „*meg kell védeni!*” felhívás nyomvonala és hadászati-stratégiai célrendszere mutat föl egyre egyértelműbben.

Ugyanitt szerepel ez a folytatás is: „Magyarország bebizonyította, hogy igenis meg lehet állítani a modern kori népvándorlást, de újabb veszély fenyeget, a kötelező bevándorló-befogadási kvóta, amitől szintén *meg kell védeni* az országot – fogalmazta meg álláspontját Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter napirend előtti felszólalásában. A tárcavezető kijelentette: mára megszűnt az illegális bevándorlók beáramlása Magyarország déli határán, *megvédtük ettől a veszélytől Magyarországot, a magyar embereket*. A politikus köszönetet mondott az ebben a munkában részt vevő rendőröknek és katonáknak, valamint a visegrádi együttműködés (V4) másik három tagállamának, Szlovákiának, Csehországnak és Lengyelországnak. A V4-ek bebizonyították, hogy *meg tudják védeni* Magyarország határát, az EU és Schengen külső határát, és innentől kezdve nincs elfogadható magyarázat, kifogás arra, hogy 28-an miért ne tudnánk megvédeni Görögország külső határát, ami a legjobb megoldás lenne – mondta Szijjártó Péter. A külgazdasági és külügyminiszter hangsúlyozta ugyanakkor, hogy Magyarországot a bevándorlási hullám egy újabb, ezúttal *’nyugatról érkező’ veszélyétől*, a kötelező bevándorló-befogadási kvótától is kell megvédeni. Az uniós kvóta azt jelentené – magyarázta –, hogy azokat a bevándorlókat, akiket most az európai szabályok felrúgásával ellenőrizetlenül beengednek az EU területére, vissza akarják majd osztani.”

1. ábra: Politikai hirdetés. Mivel terrorveszély nincs, ezt bármi növeli, amiről nem tudjuk, micsoda

Meg kell tehát védeni nemcsak Európát a migránsok áradatától, a „megélhetési bevándorlóktól”, a sátáni képben perszifikált Soros Györgytől, de ugyancsak hasonló a feladat más téren is: az egykulcsos adózást a többkulcsos áfával szemben, a magyar emberek munkahelyét és biztonságát veszélyeztető bevándorlással szemben, a dolgozókat a multikkal szemben, a társadalom józan többségét a karvaly-tőke nyomulásával és ideológiai manipulációival szemben, s egyáltalán mindent és mindenkit a baloldali és liberális előnyomulás megtevéstől hatásaival szemben is. Háborús helyzet van, sőt jelentős térségre kiterjesztett szükségállapot is, minden jogos eljárás tehát szükségszerű önvédelem. Harci helyzet van, helyi háború, melynek stratégiai feltételeit irányítani, kézben tartani szükséges a kormányzati előrelátás és aggályos védelempolitika nevében... „Felhatalmazást” kap tehát a NER rendszere a hadiállapot bejelentésére, a miniszterelnök mozgósítási eszköztárának adományozására, a „szükségállapot” bármikori deklarálására, az ellenintézkedések és a szükségképpen folyamatos újratermelést biztosító védelmi ideológia-gyártás intézményesítésére.

Mindezekon kívüli, de a legitimáció látszatával a társadalmi jóváhagyásra hivatkozó állítások szerepelnek a Nemzeti Konzultáció weboldalan is: „A magyar emberek fontosnak tartják a bevándorlás kérdését saját életük szempontjából. Ezt az is bizonyítja, hogy több mint 1 millióan töltötték ki és küldték vissza a konzultációs kérdőívet. Az eredmények alapján az emberek véleménye egyértelmű: *Magyarországot meg kell védeni*. A válaszadók több mint 90 százaléka egyetért abban, hogy az EU bevándorláspolitikája megbukott, ezért szigorúbb szabályozásra van szükség...” Majd: „A kormány álláspontja egyértelmű: Európa és Magyarország határait minden eszközzel meg kell védeni!”. Később: „Nem engedhetjük meg, hogy az illegális bevándorlók veszélyeztessék a magyar emberek munkahelyeit és biztonságát. *Jogunk van megvédeni kultúránkat, nyelvünket és értékeinket*. Közép-Európa országai, amelyek csak nemrég lábaltak ki a gazdasági válságból, nem engedhetik meg, hogy az elhibázott brüsszeli politika kárvallottjai legyenek”.³ (Lelőhely: Nemzeti Konzultáció, Kormány.hu)

A nemzeti konzultáció oldalain a megvédelem mint „kormányzati intézkedés” szerepel, háttérként épp az újonnan fölvatott rendőri gárda Hősök terén tett eskü-pillanata látható. A biztonság és „jó gyakorlat” eljárásmodjait ekképp megteremtő példás állami gondoskodás itt nem egyenesen Európa értékei és normái *ellen* fogalmazódik meg, hanem minden megoldást szakrifikáló, legitimizáló, közjó érdekében szükségképpen bevezetendő eljárásként, mely a „Gonosznélküli Föld” kialakításában láttat össztársadalmi érdekeltséget (erre a képzeletbeli territóriumra még visszatérek...), az állampolgári lojalitást pedig épp ennek sikeressége okán rendeli meg. A folyamat kezelhetőségét deklaráló kormányzati vállalás persze a konteó-gyártás tónusában folytatja szinte minden tevékenységét az elmúlt két évben, ezért is érdemes a közléshatárok mindenkori figyelembevételével együttes narratívák nyomkövetése a továbbiakban is.

3 „Az emberek döntöttek: az országot meg kell védeni. Nemzeti konzultáció a bevándorlásról és a terrorizmusról”. <http://nemzetikonzultacio.kormany.hu/>

2. ábra:

http://hvg.hu/itthon/20150716_Ime_az_elso_sikeruzenet_a_kormany_uj_plak

„Mert a hatalom egy és oszthatatlan;
essék ki bár egyetlen építőké a helyéről
és romba dől az egész”

(Stefan Heym: *Dávid király krónikája*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1977.)

Ésszerűtlen a kvótarendszer..., mivel pusztán „európai bevándorlásügyi csábítás” – nyilatkozta Orbán Viktor,⁴ melynek „szirénhangját” meg kell érteni és ellent kell állni (2015. június 5. *HÍR-TV* kommentárja a miniszterelnök pénteki Kossuth Rádiós interjújáról). Kitartó álláspontját napjainkban visszhangozza nemcsak a kormánypropaganda intézményesült gépezete, de maga a miniszterelnök is: „A menekültek elosztását célzó kötelező kvótarendszer terve ellentétes valamennyi európai uniós tagállam alapvető érdekeivel, és nekünk meg kell véde-nünk Magyarországot – jelentette ki Orbán Viktor miniszterelnök abban az inter-júban, amelyet az osztrák Die Presse után a német Die Welt is közölt szerda este internetes kiadásában” (2015. okt. 30. *Világgazdaság*).⁵

Ezt újfent megerősítő állásfoglalással (*Kossuth Rádió*, 180 perc) Orbán Viktor egyedi konteóval is ellátott teóriát jelenít meg (2015. okt. 30.): „Orbán Viktor szerint a migránsözönt - amelyet invázióknak nevezett - egyrészt az embercsem-pész-hálózat »biznisze« mozgatja, másrészt azok az aktivisták, akik »mindent támogatnak, ami gyengíti a nemzetállamokat«. E nyugati gondolkodásmódot és

⁴ <http://hirtv.hu/hirtvarchiv/orban-a-kvotarendszer-mar-a-bevezetes-elott-megbukott-1289390>

⁵ Ha a kvótarendszer uniós törvény lesz, Magyarországnak el kell fogadnia. *Világgazdaság*, 2015. okt. 30. <http://www.vg.hu/kozelet/politika/orban-viktor-ha-a-kvotarendszer-torveny-lesz-magyaror-szagnak-el-kell-fogadnia-457617>

aktivistahálózatot talán Soros György neve fémjelzi a legerősebben - jegyezte meg Orbán Viktor, akinek aktivistakori nyugati tanulmányait a magyar származású milliárdos finanszírozta" (interpretálja a 444.hu).⁶ „Árulás van, tisztelt Hölgyeim és Uraim...” – összegezte még ugyanaz nap délelőtt *Az idők jelei* című vitaanyagot bemutató konferencián (a Keresztény Értelmiségi Szövetsége, a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület és a Professzorok Batthyány Köre által szervezett rendezvényen) a miniszterelnök –, aki szerint „Ha nem állunk ki Európáért, a kontinens többé nem az itt élő polgárok Európája lesz, hanem néhány nagy pénzt mozgó, a nemzetállamok keretein túl gondolkodó, aktivista, senki által meg nem választott vezető hagymázos álmát teljesíti majd be a következő időszakban”.⁷ „Orbán Viktor álláspontja szerint nem véletlen, hogy naponta több ezer embert szállítanak be Európába: »nem egyszerűen teszetoszaságról« van szó, hanem egy tudatos, baloldalinak mondható szellemi konstrukciót akarnak megvalósítani, ami a nemzetállamokat Európában zárójelbe akarja tenni, és ha már a hagyományos politikai küzdelemben nem sikerült megbirkózniuk a kereszténységgel és a nemzetállami identitással, akkor megkísérlik etnikai alapon. Ezzel az összeesküvéssel, ezzel az árulással szemben nekünk a demokráciához kell fordulnunk, a néphez kell fordulnunk, hogy igent vagy nemet mondhassanak a jelenlegi történésekre - szorgalmazta a kormányfő, aki ezért először egy európai vita indítását javasolta. E vita célját pedig abban látja, hogy egy erős és keresztény Európa kerekedjen ki belőle”.⁸

Migráns-özön és háború – ezek az orbáni-állami konteó kulcsszavai. Most már nemcsak a (fantazmagorikusan egységesnek és félelmesnek tekintett, holott rendkívül tagolt) iszlám a kinevezett mumus-ellenség, hanem egyenesen a nyugati bomlasztás, a minden liberális és baloldali rizikóvállalást sem nélkülöző makroszerveződés áll a jelenségek mögött, mely nem csupán a Soros-féle tőkével, hanem a „civil társadalom” fedőnevű nemzetközi organizációval kívánja, „kiépült aktivista hálózattal” próbálja lebontani az európai nemzetállamok határait, sőt magukat az államokat is. Mindez „meztelen nemzeti birodalmi érdek” sunyi érvényesítése az amerikaiak vezérletével, s nem utolsósorban „a világ hipokratizálásáról” árulkodó szándék tanúsítása is (hangzik az Orbán-rádióinterjúból, s azóta is, mindmáig az állami és hatalomközeli médiából, nyomtatott vagy bármilyen közlésmódokból).

Az állami konteóval a „nemzetek Európáját” elbizonytalanító gonosz, ördögi ártalom megnevezése vagy sugallása valósulhat meg. Az Orbán feltételezte nemzetközi baloldali összeesküvés mögött álló erők megszemélyesített mumusként használata természetesen nem köteles számot vetni azzal, mekkora tőke és organizációs tehetség kellene az európai politikai baloldalon (e merő fikció érvényesülésének talán épp a baloldaliak örülnének a legjobban, de sajnálatosan az ellenkezője igaz!) ahhoz, hogy a világszerte aktuálisan mintegy 230 millió

6 Bede Márton: *Soros aktivistái az embercsempész-hálózat részesei - Orbán irányt mutatott*. <http://444.hu/2015/10/30/soros-aktivistai-az-embercsempesz-halozat-reszesei-orban-iranyt-mutatott>

7 <http://www.klubradio.hu/cikk.php?id=16&cid=192765>

8 *Magyar Idők*, 2015. október 30. <http://magyaridok.hu/belfold/orban-viktor-europat-elarultak-84694/>

migráns mozgatására koncentrált energiákat érvényesítsen. De ha ráadás képpen a kortárs kommunikáció aktuális idegen-képe e látványos képtelenség mögé vetíti az USA és az amerikai pénzvilág univerzális érdekeit, akkor roppant hatásos populista mikrouniverzum keletkezhet mégis a tájékoztatás vagy manipuláció szintjén. S ekkor már nem marad kérdésként és elemzésre érdemes üzenetként az, hogy a nemzetállam azonos lenne netán a populista politikusok által vizionált nemzeti egységek igényével, az identitások koordinálásának és klasszifikálásának pártállami feladattudatával. Ellentámadásra van szükség tehát, a polgárháború víziójával szemben a polgárbéke eszményével... S a távolban az Appadurai által oly érzékletesen megformálódó vízió, a bennszülött mint mozdulatlan, aki sosem migrál, helyhez kötött, s ekképp vagyunk hát mi is, bennszülöttek, röghöz és rögs képzetekhez kötöttek (Appadurai 2008).

Ami tehát fenyeget, az egy ismeretlen, bár ekként is félelmes identitású nemzetközi összeesküvés, mely *kozopolita* közösséget kíván formálni a szuverén *nemzetállamok* közössége helyére... Mégpedig nem nyílt háborúval, hanem „új típusú fenyegetéssel” (dikció a Nemzeti Konzultáció levélszövegéből).

Ezzel – a *turulusztáni konteó* szerint – az ekképpen megteremtődő vákuumban mind az orbáni uniós politika, mind a szomszéd országokkal átalakult (kerítkezési) viszonyok voltaképpen jogszerűség álarcában indítanak („jogos”) küzdelmet mind az Unió, mind az uniós együttműködésben részt vevők, mind az európai értékrendet elfogadók ellen, s ez kiegészül napjainkban az Egyesült Államok elleni stratégiázás kezdeményezésével és kihívó módon vállalt hangoztatásával, s egyre többször az európai idegen-befogadás esélyének konstans elutasításával is.

Illene itt számot adnom arról, hogyan kerül egy mítoszkutató kötetbe (ilyen látszólag szimplán találva) a kormányzati konteó látványos stratégiai programjának kommunikatív szférája. (Természetesen szerzőtársaim minden előadását és a kontextusok mindegyikét nem áll módomban itt jelezni, de kötetünk erre módot nyújt az Olvasónak!) Minthogy politikai antropológiával foglalkozok, ez nem lenne talán közlésidegen tárgyválasztás tőlem... – ezzel együtt szándékom szerint nem politológus vagy politikai elemző kellene itt megszólaljon, hanem az antropológus kutató, akinek kézenfekvő meggyőződése, hogy az antropológiai kutatás mindenkor alapja a megnyilatkozó interjúalanyok viselkedés- és vélekedésmódja, a kutatott közösség *saját* mikrouniverzuma, s nem a kutató hozott ismeretkincse, tehát ezzel kapcsolatban nem „előíró” tudományt, hanem leíró és interpretáló művel. Ám itt és most e téren épp a különböző közlésmódok, források belső konfliktusáról van szó (lásd a kiterjesztett migráció-értelmezésben Schöpflin György, Lányi András, Udvarhelyi Tessza, Iványi Gábor, Szántó Diána, Csepeli György vagy Bakk Miklós interpretációját a migráns tárgyköréről), melynek – Fél Edit kifejezésével – „a saját társadalmában kutató etnológus” ad hangot, aki nem kívánja külsődleges nézőpontok vitatkozó ellenvetéseivel leegyszerűsíteni a kérdéseit, de nem kívánja magára vállalni sem, avagy – Carl Schmitt szavaival: „az értékek zsarnokságát” érveinek értékévé tenni. Ennek alapvető fontosságára Bakk Miklós politológus is figyelmeztet a migráns-kérdésben tett kinyilatkoztatásában. Bakk szerint minthogy „Európa történelmi partikularitások

szövetsége, érthető, hogy a befogadás-kizárásnak egységes normatív rendje nem alakítható ki (ezért a kvótarendszer elleni berzenkedés), miközben az is világos, hogy a közös határ megerősítése mégis csak közös fellépést igényel” ... De: amíg úton vannak, migránsok, mert „egyedül vannak (esetleg kiscsaládjukkal). Nem lehet őket rossz szándékú embereknek tekinteni (kivéve az iszlamista terroristák bizonyosra vehető jelenlétét ebben az áradatban), azonban amikor megérkeznek a célországba, és ott visszaépítik saját hálózataikat, akkor akkomodációjuk módja olyan társadalmi zárványokat hoz létre, amelyek, bizonyos kritikus tömeg fölött kétségtelenül *strukturális erőszakot* gyakorolnak a befogadó társadalomra. E szcenárió ellen lehet érvelni a sikeres muszlim integráció egyéni példáival. De esetükben a siker egyik kulcsmozzanata épp az volt, hogy az így integrálódó személyek tényleg egyedül és nem tömegben érkeztek, és beilleszkedésük kérdésével egyedül kellett megbirkózniuk” (Bakk u.o., hasonlóképpen Lányi András, másutt a menekültkutató Kováts András és a szociálpszichológus Csepeli György is).⁹

A politikai antropológia elemző-értelmező pozíciója ez esetben a hatalmi és uralmi eszköztár, a fegyverek és szavak arzenálja. Vagyis az érvek és a hódoltatás vagy befolyásolás muníciója alapján lehet képes a kutató distinkciókat megnevezni. Interpretációk (a menekültkérdés elemzési módjai) és rejtett rábeszélések retorikai megoldásai válnak itt a kormányzati konteók eszközeivé, nem is beszélve arról, hogy a migráns-problematika rákapcsolása a terrorizmus félelmére milyen konnotációkat sugall, milyen „létező veszély” rémképét terjeszti ezerrel és parttalan verbális erőszakkal... (Végh 2015). Feledve persze, hogy az *ellenbeszéd* (mint strukturális erőszak) a *civil társadalom nyomásgyakorló erejének és szabadságjogainak formája* – akár tetszik ez bármely államhatalomnak, akár nem, s akár részét képezi az állami vagy az állampolgári meggyőzés-stratégiának, akár kimarad azokból...

De: legyünk kissé antropológusok is – nem egészen ördögtől való, hogy egy kormányzat a maga legitimitását és stratégiáit (akár pedig konteóit is) a nemzeti érdekre, a nép, az ország, „a zemberek” legprimérbbebb érdekeire hivatkozva fogalmazza meg és dalolja kitartóan, kórusban. Csakhogy épp az Emberek oldaláról nézve viszont mindezt hamisnak tűnő, ellentmondásosnak tetsző tónusban (is) teszi. A kormányzati narratíva, amely minden idegennel szembeni védvonalat hangsúlyoz, morális fenséggel tekint az európai idegenbefogadás megoldására, lenézően a népvándorlás-özönnek kitett bénuska kormányokra, a liberális vagy erőtlén államokra és vezetőikre, (majd mindezt megtoldva vádaskodóan a nemzetközi összeesküvésre), továbbá az iszlám-ellenes közhangulat kihasználásával, rasszista sugallatokkal, megtevesztő általánosításokkal és félelmes analógiákkal-utalásokkal él. Ezért nem pusztán félreértés a bevezetőben földidézett alaptörvényi, külügyminiszteri, miniszterelnöki programosság, mely az antropológus számára mindenekelőtt a Georg Simmel, a Carl Schmitt vagy a Reinhardt Koselleck által megjelenített mindenkori „idegen” jellemzéséhez, leíró interpretálásához kalauzol (Tokaji 2012), valamint a Habermas nyomán értelmezett

⁹ Bakk Miklós 2015; továbbá lásd Kováts András menekültkutató közléseit az MTA Kisebbségkutató Intézetének aktuális kutatásáról, *Klubrádió*, 2015. október 31. Letölthető: <http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub20151031-152854.mp3>

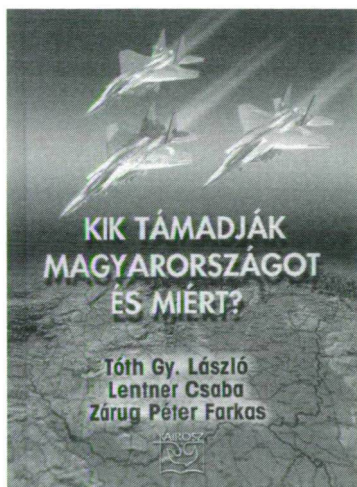
történeti időfogalom és ennek jelentésuniverzumai alapján válik áttekinthetővé (Frank 1999). Egyúttal jelentörténeti diskurzus tárgyai is mindezek: hiszen a kortárs társadalmelemzés akut problematikái is – körülvéve politikai narratívákkal, melyek hosszú sorát itt most csupán kettővel kívánom fölidézni. A mostani, 2015 tavaszi „menekült-áradat” politológiai leírását, s hozzá való viszonyunkat értelmezni kívánó Fidesz európai néppárti parlamenti képviselő Schöpflin György az egyik, aki fölhívja a figyelmet arra, hogy a weberi értelemben vett „hatékony állam” képtelen kezelni ezt a tömegű népvándorlást, mely nemcsak megrendíti az állampolgárok hitét a funkcionális államfeladatok garantált ellátását illetően, de vissza is hat, mivel egyfajta fordított gyarmatosítást hoz, hisz a migráns tömeg sem a multikulturális Európa ideáját, sem a „többségi kultúrvilághoz” alkalmazkodást nem tekinti megoldási és adaptálódási útjának (Schöpflin 2015).

2010: kolbász 2015: szögesdrót
Orbán által ígért kerítések

3. ábra Vizuális társadalmi interpretációk a kerítkezés örömeről

A másik értelmezési kör ennél tovább megy, s nem titkoltan előadásom címét is ebből adtam, jelesül korunk politológusainak és politikai elemzőinek egy szűkebb körétől véve, kik a „83. könyvhét kiemelt politikai kötetét” alkották meg: Tóth Gy. László, Lentner Csaba és Zárug Péter Farkas *Kik támadják Magyarországot és miért?* című könyvükben (2012) nemcsak név szerinti összeesküvéket emlegetnek (fejezeteikben „az árulás anatómiája: a szabadkőművesek és a vörös emigráció, az ötödik hadoszlop támadása” megjelenítésével), hanem a címlapon Európát fenyegető vadászbombázókkal és a könyvhét előtti időben félöles Budapest-belvárosi plakátokkal harsogták szét kritikai alapállásukat azok fülébe-szemébe, akik nem érzékelték a vadászbombázók zaját és leleplezhető intervencióját.¹⁰

4. ábra Kik és miért?! A támadóvédekezés a lényeg...

A kortárs társadalomnéprajz vagy a kommunikációs antropológia szakemberének napi csemegéjét szolgáltató politikai médiapiac e markáns megnyilvánulásai önmagukban persze még nem súlyozott közlések, s utóhatásukat tekintve nem is oly tartósak. De nem érdemes feledni, hogy az állami konteók állandósulásának versenyében régóta fennáll ez a közhangulat-átrajzoló vagy félrehangoló identitás-háború, mely voltaképpen a már említett „kozmetopolita közösség versus nemzetállami közösség” dimenzióban látszik mutatkozni. Ott, ahol „Árulás van!”, ahol kontinuus „háború folyik”, ahol mozgósítási és terrorfenyegetettségi közhangulat épül ki az állampolitika és a miniszterelnök védelmében, ott ténylegesen a nemzetfogalom és nemzettudat szakralizálásának tanúi lehetünk. A demokratikus hagyományfelfogásban az alkotmányos intézmények rendszere itt ugyanis átalakul az éppen résztvevő/szavazó kormánytámogató tömeg (mint

10 Kairosz Kiadó, Budapest, 2012. A szerzőkkel készült interjú: „A multik köpni-nyelni nem tudtak” – kik támadják Magyarországot? HVG, 2012. június 12. Forrás: http://hvg.hu/itthon/20120622_kik_tamadtak_magyarorszagot

intézmény!) jóváhagyó jelenlétévé, „A zemberek” e kontextusban a legitimáló többség megjelenítőivé varázsolódnak. Az Alaptörvény (2012) preambulumban a „kereszténység nemzetmegtartó ereje”-ről és a „Szent Koroná”-ról szóló szövegrészt megannyi értelmező itthon és külföldön egyaránt úgy interpretálta, mintha itt az egykori keresztény állam vagy a monarchikus tradíció (királyság) felélesztéséről lenne szó, valamifajta nemzetvallásról tehát, a lejáratott népi és népnemzeti helyébe iktatott isteni legitimációról, mely univerzális mivoltában a mindenkori hatalom jövőendő elfogatottságát szimbolizálja.¹¹

Ennek mint „meghatározó cselekvésperspektívának” mibenlétét az egocentrikus stratégia jellemzi leginkább, mely „a társas cselekvés különböző résztvevőinek perspektíváját nem veszi figyelembe” a „tekintélyvezérelt interakciók” során, rácsafolva a racionális életvilág esélyeire a dogmatikus életvilágot építők tömege-rejével, illusztrálva mintegy azt is: „hogyan megy végbe a rituálisan biztosított normatív alapegyetértés nyelvívé tétele, s így a benne rejlő racionalitáspotenciál kibontakoztatása” (árnyaltabban lásd Sik Domonkos értelmezését 2008: 54).

Tudjuk jól, a nemzeti történelem (s főképp jelenkori szakaszainak átélése) kézenfekvően szolgálja az identitás-építés céljait és a *nemzet mint konstruktum* mitikus múltjának, sérelmeinek és szimbolikus-politikai mibenlétének eszköztárát. Rendszerint ilyen hivatkozásokhoz még valódi történeti kép sem kell, elég a vízionált tünemény, viszont a jelen és az épülő-építendő jövő megannyira a megosztott történeti emlékezetre alapoz, így fenyegetettsége a mindenkori tervező elme szótárának kisajátított fogalom, mely a kortárs nacionalizmusok (sőt populizmusok) fegyvertárának ékességét testesíti meg, pótvallásként és imádat tárgyaként építve a népnemzeti és pogány ideológiák keverhetőségére (Marsovszky 2011).¹²

11 „Az Alaptörvényben és a népnemzeti koncepció híveinek kommunikációjában nem arról van szó, amit „istenhit”-nek nevezünk, hanem a „nemzetbe vetett hit”-ről vagy „nemzetvallás”-ról, amelyet a „nemzet szakralizálása” (vagy a vallás nacionalizálása) kifejezéssel nevez meg a szakirodalom. Ennek a megjelenítője a Preambulumban a „nemzeti hitvallás” szófordulat is. A „nemzet szakralizálása”-val jellemzett folyamatban arról a jelenségről beszélünk, amikor tulajdonképpen a nemzet veszi át Isten szerepét, vagyis pótvallásként a nemzet válik szakrális térré és az imádat tárgyává. [...] Összefoglalva tehát a népnemzeti ideológia tartalma pogány jellegű, még akkor is, ha azt a népnemzeti gondolat hívei a kereszténység és a Szent Korona említésével igyekeznek isteni legitimációval ellátni. A legnagyobb különbség a keresztény és a népnemzeti felfogás között az, hogy míg a keresztény felfogás univerzális, a népnemzeti elutasítja az univerzalizmust, és homogenitás felé törekszik” (Marsovszky 2011). A nemzet szakralizálásának tendenciájáról további irodalmából lásd Magyar identitás kontra nem magyar identitás I. és II. rész, *Galamus*, 2011. 06. 12 és 13., elérhető http://oswt.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=74093:magyar-identitas-kontra-nem-magyar-identitas-i-resz-73314&catid=9&Itemid=134; magyar-identitas-kontra-nem-magyar-identitas-i-resz-73314&catid=9:vendegek&Itemid=134, http://oswt.galamus.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=74156:magyar-identitas-kontra-nem-magyar-identitas-ii-resz-73377&catid=9&Itemid=134; valamint Antiszemizmus és nemzeti áldozati mítosz, *Beszélő*, 2013. 05. 20. (<http://beszelo.c3.hu/onlinecikk/antiszemizmus-es-nemzeti-aldozati-mitosz>).

12 Lásd ehhez legutóbb: Koudela – Yoo 2015:29-38. „A xenofóbia tradicionalizmusba csomagolása természetesen nem egyedi jelenség: érdekes egybeesés, hogy éppen egy közös, szibériai eredetű hagyomány, a samanizmus felélesztése Magyarországon is politikai ideológiai eszköztől a szélső-jobboldali vadhajtásokig egyfajta torz, ideológiai nemzeti identitás-válság jelévé vált, válhatott az elmúlt évtizedekben. Ezek a jelenségek tekinthetők elszigeteltnek is, mint ahogy a jelképek politikai használata, vagy az Ősmagyar Táltos Egyház megalapítása sem mutatja egy társadalom

„Mert mit jelent a fasizmus? Csinálok egy óriási kultuszt a múltból, hogy ezzel szembeforduljak a haladás erőivel, ugyanakkor a baloldali forradalmiságból átveszem a forradalmi harcnak az összes eszméit, és ezek a módszerek – mivel nem a maguk dolgára, nem a társadalmi kritika európai útjának a folytatására használjuk, hanem hatalmi helyzetek biztosítására – elkezdenek öncélúan működni. A fasizmusban az történik, hogy a múltnak a védekező éppúgy örökségé válik, mint a forradalmiság. A fasizmus egész egyszerűen szembefordul az egész európai fejlődéssel” Bibó István /109. o./ Kornis Mihály weboldaláról¹³

A kortárs populizmus és a nemzet szakralizálásának technológiája nemcsak esély a visszaidézhető történeti sérelmek, a képzelt történelem krízise és az új dimenziók közötti migrációs térfolyamatok kezelése alkalmával, de ezek lettek tárgyai a Modern Mitológiai Műhely előző konferencia-kötetének, meg a holisztikus és esettanulmányi képeket fölvonultató *Új népvándorlás* kötetnek is,¹⁴ mely utóbbi tükrében még egyértelműbbé válik, milyen elszánt antiutópia ülte meg a „védekező társadalom” Magyarországot. A migrációval kapcsolatos szociológiai kutatások transznacionális szférákra jellemző mutatóival ellentétes hivatkozásokkal félelmet generálnak a megtelepedés imaginált veszélyei révén.¹⁵ A „Háború van!” programja a legkevesebb önreflexióval sem illeti azt a belső kolonizációt, amely eleddig végbement a nyugdíjasok ellen, a rokkantak vagy munkanélküliek, hajléktalanok ellen, „multik” ellen, dohányosok ellen, biokertészek, orvosok vagy ápolónők ellen, pedagógusok ellen, rendőrök ellen, melegek ellen, diákok ellen, s legutóbb épp a menekültek ellen hadoszlopokba rendeződő állampolitikai apparátusok és intézmények révén. Ha valakit megtámadtak, hát épp ezek sora biztos érezheti így magamagát, éppenséggel a Fidesz vagy a Békemenet, a „csahos televízió” vagy a „még csahosabb” szélsőjobb által megtámadtatva. A „nyílt társadalom” és ellenerői („a zemberek”) kerülnek itt frontvonalakra, voltaképpen sokszor hadüzenetek nélkül is, aránytalanul gyengébb fegyverzetben, leépült nyilvánosságszintek mellett, megbontott közösségek és átideologizálódott családok intim vitái mellett is. A Háború és a röszkei konfliktus utáni Szükségállapot (utóbbi a migráns tömegek érkezése okán még jelenleg is elrendeltségben tartva nyolc megyére vonatkozóan) nem minden szimbólumában virtuális. Az állami

anómiás vagy krízis-helyzetét, csupán a tradíciók használatával való visszaélés lehetőségét” (*Kultúra és Közösség* 2015 (3): 31-32).

13 https://hu-hu.facebook.com/permalink.php?story_fbid=512699918897147&id=216030391897436
A továbbiakat lásd Bibó István: *Előadás a német nemzetiszocializmusról*. On-line: <http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/518.html>; <http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/475.html>.

14 Tarrósy István – Glied Viktor – Keszérő Dávid szerk. (2011) *Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között*. Pécs, IDRResearch Kft. / Publikon Kiadó, 294. – akik új teret rajzolnak, új dimenziók közt láttatják korunk népvándorlási sodrásainak aktuális képét és előzményeit, pontosítva nemcsak a globalizáció oly sokszor elvont tünetéjét, hanem aktualizálva a megváltozott térszerkezeti összhatás intenzív körképét is.

15 Lásd Sik Endre (2011) A transznacionális migráció jellemzői. In: *A migráció szociológiája 2*. On-line forrás. Továbbá Ilyés Sándor – Peti Lehel – Pozsony Ferenc 2008; Czako Ágnes – Giczi Johanna – Sik Endre 2010.

konteók tónusában pedig egyenesen fenyegető is, amikor a miniszterelnök formálisan átveszi a honvédelmi, a külügy, a menekültügy és mindenmásügy irányítását.¹⁶ Az Alaptörvényben ugyan csak elvétve fordul elő „a zemberek” hivatkozás – de nevükben, „felhatalmazásukkal”, szavazást kérve tőlük a kormányintézkedésekre, a rejtőzködő ám totális megszállás (gyarmatosítás) eszköztárának alárendelve annál többször hangzik el a fiktív és torzított hivatkozás, hacsak épp „a kétharmad mindent visz” leosztás nem kerül a helyébe. Érdemes talán megfontolni az istenkirályságok vagy monolitikus uralmi rendek történetét, de ellenoldalon az alattvalók hangját is: „Saját identitását alakítja ki a csoport azáltal, hogy szembehelyezkedik egy, az adott csoport saját meghatározottságát valamilyen módon támadó, megsértő másik csoporttal”. A definíció nemcsak „jelzője, hanem teremtő tényezője is a politikai vagy társadalmi csoportoknak” (Koselleck 2003: 242). Tovább árnyalható a kép, ha rákérdezünk e „dualisztikus” nyelvi kifejezések „argumentációs struktúráira: ezek szinte azonos módon épülnek fel, és valahányszor alkalmazzák őket, mindig ugyanazokat a mintákat, sémákat követik, tehát történetileg átültethető kategóriák, amelyek biztosítják az ellenfogalmak dinamikusságát” – írja Tokaji Dóra izgalmas és fontos Koselleck-recenziójában (uo. 4.)¹⁷ – továbbá Szabó Márton szimbolikus-politikai elemzéseinek több kötete is hasonlóképpen érvel.

A munkakeresés, a megélhetés-remény, az életmentés, a túlélés esélyeinek keresése alighanem alapvető (s nemcsak európai vagy euro-amerikai) emberi jog. Ennek elvitatása pedig az ellenkezője: jogtalanság, jogfosztás, kényszer, vagy másképp szólva *újrakezdtet gyarmatosítás*, immár a saját területen, saját kerítések között, saját (ököl)jogon. Nem a jövevények gyarmatosító nyomása tehát, hanem a bámikori jövevények ellen szító kormányzati konteók, a társadalmi tények ellen ható kormányzati képzelt lényekkel szembeni eljárás, mely a közgondolkodás és a nyelv különböző tereit veszi kezelésébe, birtokába és manipulációs eljárásainak színterére vonja. A szimbolikus és valóságos „politizálás” ekkénti felhasználása és a heveny politikai sodrások közben térpolitikává alakítása nemcsak a Gonosz Földjét szimbolizálja, hanem a „módszertani nacionalizmus” megkonstruálását is szolgálja a nemzetközi (európai, interregionális és földrészközi) politikai kommunikáció révén (ld. Sik szerk. 2011; Tarrósy et al. szerk. 2014).

Emlékszünk (talán) a híres-neves Békemenet pannójára és tábláira: „Nem leszünk többé gyarmat!”, meg a 2013. október 23.-i kormányoldali demonstrációra is, ahol a Hősök terén Orbán Viktor megköszönte a CÖF szervezőinek áldozatos tevékenységüket, majd „nyomatékosította, a jelenlegi kormánytöbbség és támogatói nem dugják homokba a fejüket, hiszen látjuk, hogy megint szervezkednek, fenekednek, hamisítanak, és megint idegenekkel szövetkeznek”. A kabinet le fogja leplezni az összes hazugságot, hamisítást és az újabb trükkök százait – jelentette ki, majd köszönetet mondott a Békemenetnek – amelynek résztvevői a mostani nemzeti ünnepen is felvonultak – a ‘gyarmatosítási kísérlet’ visszaveréséért”. A miniszterelnök szerint Magyarország közeledik a valódi felszabadulás felé, ám

16 <http://gepnarancs.hu/2015/09/szukseallapot/>

17 Ismertetés: Reinhart Koselleck (2012) Elmúlt jövő. A történeti idők szemantikája. *Ösvények* (1): 3-4.

a mindennapi élet szabadságának megvédéséhez a kormányoldal támogatóinak munkájára is szükség lesz: 'lassan és biztosan be kell indítanunk a gépezetünket, hadrendbe kell állítani csapatainkat', mint 2010-ben. 'Közeledünk a valódi felszabadulás, a mindennapi szabadságunk felé' – azt is hangsúlyozva: 'a volt kommunisták mindig készen állnak arra, hogy Magyarországot átadják a gyarmatosítóknak. Már a rendszerváltás idején is szervezkedtek a külső erővel, hogy átjátsszák nekik az ország vagyonát és erőforrásait'".¹⁸

A külső vagy épp belső erők megszálló és elnyomó hatása annál nehezebb kérdés, minél több van a szabadságból. Popper (eredetileg 1943-as!) nyitott társadalom-teóriája a korlátozott szabadság elvével számol ugyan, s e téren a nyitottságból csak azokat javasolja kizárni, akik a bezárást tekintik politikai programjuknak... – s ez épp a kelet-európai átmenetek idején lett alapolvasmánnyá, mikor nemcsak a gazdagabbakat érintő progresszív adózás vált sorskérdéssé, hanem a nyílt társadalom szabályait el nem fogadó, a szabadság partjait a határtalan haszonszerzés felé tágítani törekvő erők belterjes küzdelmének problematikájaként is, mely adott intoleráns korokban civilizációs konfliktusként is jelentkezhethet, amennyiben a tömegek a szabadság (demokrácia) helyett a biztonság (pl. királyság, diktatúrák) álgaranciáit választják önként. A Hitler példájával illusztrált utóbbiról azóta sem sikerült magunkat szélesedő tömegben és végleg meggyőznünk... (Popper 2001), beleértve a „szűzföldek” elérhetőségét és kiszolgáltatottságát, vagy akár a népvándorlás-kor európai (s köztük magyar) migrációs téropolitikáját. De annyi már mindenképp megtörtént, hogy a civil kezdeményezések, az állampolgári ellenbeszéd, a más érdekek menti ellenkonteós narratívák, a „Soroszástól” átforrósodott és szétplakátozott magyar közgondolkodás nemcsak lényegében elfogadta, de visszhangozza is a Nagy Megmentő apparátusának minden hamis kúrthangját, sőt képes is beleélni önmagát és saját helyzetét egy vélelmezett migráns-tömeg félelmes hadjáratába, meg a védekezés történelmi logisztikájának lebonyolításába is.

„Hosszú volt a vádirat, és tekervényes, telis-tele tűzdelve utalásokkal az Úr parancsolataira és a királyok legbölcsebbikének bölcsességére; dudvaként burjánzottak benne a hivatalos szószörmnyetegek, melyek közül kimagaslott egynéhány súlyosabb kifejezés, mint például rágalmozás és aknamunka, becsületsértés, hamisítás és felségárulás” (Stefan Heym: *Dávid király krónikája*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1977. 271.)

A mai politikai közbeszéd, s különösen a 2015-ös migrációs korszakjelenségek köre lenyűgözően emlékeztet a konteó-gyártás megannyi korábbi ismert és még végig nem elemzett verziójára is. Fontosságát és talán még mélyebben rejlő okát is érzékletesen jellemzi Reinhart Koselleck már évszázadukban megfogalmazott

18 Szerkesztőségi cikk, *Új Magyar Szó*, Kolozsvár, 2013. október 23. <http://www.maszol.ro/index.php/kulfold/19684-orban-viktor-hadrendbe-kell-allitani-csapatainkat>; lásd még: A.Gergely (2013) *Szemtől szemben az idegennel*. <http://www.maszol.ro/index.php/kisebbssegben/17071-kisebbssegben-szemtol-szemben-az-idegennel>; Bertalanffy, Ludwig von (1991) „...ám az emberről semmit sem tudunk”. Úton egy új emberkép felé. *Aula, Társadalom és Gazdaság*, 1:148-157.

„prognózisa”, mely a történeti idők szemantikai tartományaiban egykönnyen megnevezhetőnek mutatja a korszakos politikai identitás-játszmák hatalmi masinériára jellemző megoldásait, amelynek háttérében a hatalmi önfenntartás érdekszempontja áll, s ennek eszköztárában nem ritkul, hanem erősödik a téves befolyásolás céltudatos alkalmazása, a politikai választó-rétegek tagoltságának megosztási és bomlasztási stratégiája is. Ahogy erre Tokaji Dóra kiváló áttekintése utal, a szóbanforgó uralmi csoport paradox módon „abban a pillanatban elveszítené eredeti identitását, mielőtt a) elérnék céljaikat és/vagy b) megszűnne a szemben álló csoport. Azonban pontosan ezért történik meg, hogy a csoport más ‘stratégiához’ folyamodik identitásának fenntartása érdekében: átalakítja az aszimmetrikus ellenfogalmak addigi rendszerét az újabb körülményeknek megfelelően. Ez természetesen nem feltétlenül tudatos lépés, hiszen egy-egy ilyen folyamat több évszázadig is eltarthat (pl. a *hellének–barbárok* esetében is így zajlott ez) és – mint fentebb láthattuk – több tényező is közrejátszhat a dinamikusságukban. Különösen diszkriminatív lépés, ha egy-egy fogalmat kisajátít magának egy csoport, megfosztva ezzel a többi csoportot saját identitásától. Ezek a fogalmak akár egyszerű közszavak is lehetnek, amelyeket egy határozott névelővel egyedülivé tehet [Singularisierung] a kérdéses csoport. Koselleck példái az *egyház*, a *párt* és a *La Nation*, amely fogalmak a szerző szerint egyenlőek egy ‘rablással’, a ‘nyelvi kifosztással’ (Koselleck 2003: 243, áttekinti Tokaji 2012: 4).

A tényező és rábeszélési gépezet kulcskérdései persze a demokrácia-fogalmak relatív használhatósága, hasznavehetősége és ellenoldali kisajátítása terén is hasonló jelenségek megfelelőivé lesznek, a „tények” és interpretációk más dimenziók közötti megnyilvánulásának is kárvallottai lehetünk: a fogalmak történeti alakváltozásai (így példaképpen a demokráciáé, a részvételi politizálásé, az ideológiáé vagy akár a jövőt „félteni” hivatott állampolitikai gyakorlaté is) eminens módon átmennek – különleges kényszer vagy a hatalmi manipulációt is magában rejtő tudatos rábeszélő-gépezeti működés nélkül akár – azon a politikai diskurzus-mezőn, melynek nem egyéb a hatékonysági készlete, mint maga a nyelv, melyhez további négy-öt körülmény érvényesülése is társul, így

- demokratizálódás (a társadalmi-politikai diskurzusnak egyre több résztvevője van, azaz egyre csökken azok száma, akik nem jogosultak a fogalmak használatára);
- ideologizálódás (megnő a fogalmak absztrakciós szintje, egyre több az általános, többjelentésű s egyben egyre homályosabb és üresebb fogalom);
- politizálódás (elszaporodnak a nyelvileg kivitelezett küzdelmek, egyre több a polemikus, egymást kizáró fogalmakból álló ellentétpár);
- a küzdelem egyre inkább a „jövő”-ért folyik, így mind több az időbeli változást, fejlődési folyamatot jelentő kifejezés;
- mindez arra enged következtetni, hogy a nyelvnek nemcsak nagy a hatalma a politikai valóság felett, hanem ráadásul egyre növekszik is. Növelik egyrészt a társadalmi-politikai változások, másrészt a kommunikáció – s ezáltal a politikai kommunikáció – technikai eszközeinek folyamatos tökéletesedése.

Mindezeknek létéhez és érvényesüléséhez nem kell más, mint hogy létezzen a politikai diskurzus valamilyen formája, ez pedig lényegében elkerülhetetlen, ha már a társadalom, illetve a politika létezik, s ha már intézményesülésének a nemzeti tónusú retorika lesz meghatározó eleme, vagy a jövőt féltő színlelés lehet hivatkozási alapja.¹⁹

5. ábra: A túlélés eltérő szintjeinek dicsőiségei újabb narratívák forrásai

Lehetne persze kérdezni (s a konferencia-felhívásban eredetileg szerepelt is a késztetés): nem csupán konteók, hanem mintegy magyarázatok is kerestetnek..., hát hol vannak itt azok?! Nos, rövidre fogott értelmezésben csak arra az egyetlen momentumra hívnám föl a figyelmet: a nemzetállam monolitikusan zárt rendszerével szemben valójában ott áll egy *nyitott* társadalom, egy mindig is behatárolt tartománnyal szemben egy régóta kinyitott másik érdektér, egy szolidáris vagy akár menekültek százezreit befogadni kész közösség víziója. Ennek legélethűsebb bizonyossága az új korridor kialakulása a nyugat és kelet közötti határzónák (lengyel-magyar partnerség) védelmező, a déli/keleti fenyegetésekkel szembeni kerítés-építést szorgalmazó, majd ebből hatalompolitikai eszköztárat, egészen hatalmas ideológiai és költségvetési arzenált konstruáló vélelem-tömeg. De azt sem érdemes figyelmen kívül hagyni, hogy a történeti emlékezet kínálta hasonló konteók és árnyékbboxolások egy már korábbi verzióban sem vittek az emberbaráti megoldások felé. A harmincas évek mintájára fősátánt kereső pilantás számára ez a belátás ma épp oly lehetetlen, mint akkoriban volt... – hisz menekültek tömegei akkor is ellepték Európa és más földrészek területeit, s a Nagy Fehér Feltörekvő Emberrel szemben mindenki más kicsiny és félelmes volt, vagy éppenséggel maga a Gonosz..., így a Soros-konteó bizonyosan meg fog

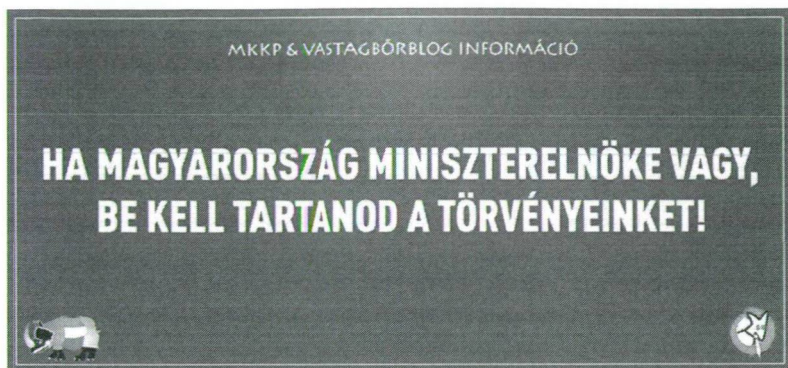
¹⁹ Mindehhez lásd bővebben Reinhard Koselleck (Brunner–Conze–Koselleck [1972–1992]: 109–158).

felelni a hazai Békeközönség félszeinek és kívánalmainak. Kosellecknek igaza lett: A Nemzet mint a nyelvi kifosztás szimbóluma, a Pártegyház intézménye és attitűdje valóban megfoszt minden más társadalmi csoportot a maga bármilyen más identitásától. S mert a migrációs fenyegetés első hulláma már elmúlt, a migráns tömegek célállomása és megjelenési útvonala is áthelyeződött, a minderre még költségvetési vagyonokat költő, Európa Megvédője szereptudatot táplálni hajlamos ideológia azonban nem maradhatna fenn, ha nem volna maga a konteó is része a „veszélyeztetett” államiságnak, az európai hogyanlétnek, a külső befolyások tömegeinek.

Ez azonban már nem pusztán „támadó” elmélet, hanem akut nemzeti védprogram is a politikai diskurzusmezőben... S ez mint program, szertartás, monopolizálási gyakorlat talán sokféle előzményre emlékeztet, de mindenekelőtt épp arra az emlékezetpolitikára és nyelvi megszállási övezetre, melyet a kortárs magyar politikaformáló masinéria nem egyéb előzményből emel át a maga gyakorlatába számos tennivalójaként, mint azt a korai német fasizálódási folyamat eljárásmodjái kínálják.

Mert hát nemcsak kommunikációs fegyvert és propagandisztikus töltetet kap a Nagy Testvér egy még nagyobbtól, s nem csupán érzékelhető, sejtethető, de tudható is: nem azt kell vizslatni, mit mond a Vezér, hanem inkább azt, mit tesz... S nemcsak a birodalomépítés propagandájában, hanem a nyelvi biztonsági határzárak (szájzárak) normarendszerében, a nyelvhasználat militarizálása és a „migráns hordák” ellen harsogó háborús retorika kiépítésében ugyancsak. Vásárhelyi Máriának elszomorító módon igaza van ÉS-beli cikkében (2015. október 2.): a párhuzam a finkelsteini és klempereri korszakok között (a diktatúrákat összekötő elv és gyakorlat, szókészlet és retorika szintjén) több mint analógia. A kommunikációs tér kisajátítása és a nyelvi megszállás vagy narratív gyarmatosítás is kísértetiesen hasonló... Ám a totális nyelvi alárendelés, az állampropagandisztikus intézményrend kiépítése, a túlcentralizált közlésrendszer totális birtokbavétele a bérkommentelők körével együttesen már messzibb történeti gyökerű, mint az orwelli, zsdánovi, goebbelsi eljárásmodok. A „császár szeméinek és füleinek” intézményesítési elgondolása, a közlésterepek totális bekebelezése nemcsak Hitler-kori német, hanem ősi mezopotámiai, sőt még ősibb kínai receptúra, s ilyesmikről nem csupán Victor Klemperer ír, hanem Jan Assmanntól Murray Edelmanig, Jürgen Habermastól Pierre Bourdieu-ig, Marc Abéléstől Császi Lajosig vagy Szépe Györgyig egy sor kritikai szociológus, nyilvánosság- és médiaelemző is, hacsak a hazai migrációkutatás tárgyi és mentális néprajzi adatait nem vesszük előbbre a hivatkozások között (lásd Árendás – Szeljak 2014; Földessy 2014; Juhász 1999). Ami azonban kétségtelenül módosulást élt át az utóbbi egypár szezonban, az már nem csupán a habermasi nyilvánosság-teóriát vagy a weberi érzelületikát invokálja itt, hanem a „fordított gyarmatosítás” fogalmának ügyes-készséges bevezetését az Eu-parlamenti Fidesz-képviselő Schöplin György által. Merthát a szavak tudatosítják a korszakot, a jelszavak csak túlélnek, a vezényszavak meg lekaszabolják őket... („Menjen el a Te országod...!”; „Orbán által ígért kerítések 2010, 2015”; „A magyar migránsellenes kampány túlélője vagyok!”). S amikor mégsem csak

a szavak, s mégsem csupán a gazdasági vagy mentális érdekek átláthatósága a maradék kérdés, akkor már lehet, az ellenfogalmak rendszerén túl, de még inkább a konteók világában élünk.

6. ábra: Képzetes helyreigazítás, opposíciós értékrenddel

Az ellenfogalmak rendje köszön vissza a régmúltból is: Boglár Lajos etnológus, kulturális antropológus írja le *A guarani kultúra két arca* című áttekintésében azt a tanulságos példát, mely az 1600-as években lezajló gyarmatosítás alkalmával fogalmazódik meg. Idézem Boglárt: „Az 1600-as években jegyezték fel egy indián főnök szavait: 'Látom, elvész a régi szabadság...', mivel ezek az idegen papok falvakhoz kötnek bennünket, és nem szolgálja javunkat, hogy olyan tanításokat hallgassunk, amelyek ellentétesek őseink szokásaival és rítusaival'.²⁰ Megérthetjük ezek után, hogy az 1700-as évek végén, megszabadulva a misszióktól, a guaranik nagy migrációkba kezdtek. A régi dokumentumokban a *teko* kifejezés tulajdonképpen egy szabad települési forma, szembeállítva az európaiak által bevezetett kötött formákkal (földbirtok, redukciók). Köztudott, hogy az ültetvények előkészítésének irtásos-égetéses módja, (amelyeket a 'trópusi őserdei törzsek' zöméhez hasonlóan a guaranik is alkalmaztak), szükségessé tette és teszi – a talaj kimerülése miatt – az időszakos vándorlást, odébb kellett állni és másutt létesíteni új ültetvényt. Ha a távolság az új ültetvény és a falvak között túlságosan megnőtt, az indiánok új településre költöztek. Sok régészeti lelet bizonyítja, hogy a guarani csoportok kiterjedt vándorutakat tettek meg Dél-Amerika szerte. Ehhez kötődik a guarani világkép egyik alapelképzelése, a »Gonosznélküli Föld«. A század elején vált ismertté a guarani migrációk vezérmotívuma, mégpedig az, hogy vándorlásaik célja a mitikus Paradicsom, a Boldogság Szigete, a »Gonosznélküli föld«. Montoya szerint az *Üvü maran ü* eredeti jelentése nem »Gonosznélküli Föld«, hanem 'érintetlen talaj, amelyre még nem építkeztek' – magyarul szűz föld. Ez pedig más megvilágításba helyezi a mitikus-misztikus konnotációjú ideát. Meliá úgy véli, hogy a guarani vándorlások eredeti indítéka ökológiai volt, s csak később tapadt hozzá a vallási vezetőik által propagált misztikus aspektus.

²⁰ Montoya 1892: 228-229 idézi Meliá 1981:10 – hivatkozza Boglár 2001.

A guaranik gyarmatosítástörténete alakíthatta át a fogalmat a 'szűz talajtól' a »Gonosznélküli Földig«.

A migrációs mozgások ma aktuális trendjei, a mindenkori Gonosznélküli Föld keresése és helyette a súlyos munkára kényszerítő szűzföldek megtalálása talán épp ily misztikus és mitikus aspektusa a mozgásba lendült emberiség vágyképeinek. A magyar „szűzföldek” ellen forduló gyarmatosítás-történet, melyet az állami tulajdonban lévő közföldek magántulajdonba adása, a primer gazdálkodás tereinek elkönfiskálása és privatizálása, a társadalmi közvagyon haszonleső magánfelhalmozással alakítása épp oly oka és következménye is a „magyar indián” migrációjának Nyugat felé, mint az arábiainak vagy ázsziainak mifelénk. Akik ellen tehát „meg kell védenünk” magát a szűzföldet, azok nem tisztán a valódi menekülők, hanem épp azok, akik a misztikus múlt felől közlekednek a Gonosznélküli Földek felé. Nálunk a menekülők márcsak azért sem maradhatnak, mert az állami konteók ökológiai vagy pénzügyi indítékai és az újgyarmatosítás hazai jelenkortörténete lehetetlenné teszik, hogy a képzet mélyebb értelme szerinti Gonosznélküli Földként lehessen mirőlünk beszélni, az elveszített szabadságot meg lehessen itt találni... – vagy legalább remény támadhasson azt megnevezni, „kik támadják Magyarországot”... Mert lassan már senki sem tudja ezt. Ha mi magunk támadnánk, akkor hát csak-csak észrevennénk...!

Felhasznált irodalom

- Árendás Zsuzsa – Szeljak György szerk. (2014) *Vándorló tárgyak. Bevándorlók tárgykultúrája Magyarországon*. Tabula könyvek 12. Budapest, Néprajzi Múzeum
- Appadurai, Arjun (2008) Helyretenni a hierarchiát (Homo hierarchicus). *Magyar Lettre Internationale*, 21, (Nyár) 69. On-line: <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00053/arjun.htm>
- Bakk Miklós (2015) *Krisztus és a regisztráció*. Fő tér, Erdélyi Médiatár Egyesület, Kolozsvár. http://foter.ro/cikk/aregisztracio?utm_source=foter_ro&utm_medium=link&utm_campaign=foter_ro_201509
- Boglár Lajos (2001) Egy kultúra esti és nappali arca. A guarani eset. In: *A kultúra arcai*. Budapest, Napvilág Kiadó. <http://dev.skool.hu/index.php/128-tarsadalmi-tanulmanyok-alapkepzes/25-a-kultura-arcai-ii-olvasmanyok>
- Bognár Adrienn – Janky Béla (2015) *Menekült-hírek és véleményalkotás 2015 őszén: egy médiahatás-vizsgálat első eredményei*. www.socio.hu 2015/4. <http://socio.hu/>
- Brunner, Otto – Conze, Werner – Koselleck, Reinhart szerk. (1999) *A demokrácia*. Ford. Telegdi Csetri Áron és Balogh Brigitta. Budapest, József Eötvös Műhely Kiadó
- Czakó Ágnes – Giczi Johanna – Sik Endre szerk. (2010) *Piachely, KGST-piac, emberpiac*. Budapest, ELTE TáTK
- Csepeli György (2015) A másikban próbáljuk önmagunk tükrét látni. /Parászka Boróka interjúja/. *Erdélyi Riport*, 2015. 10. 12. <http://erdelyiripor.ro/interju/a-masikban-probaljuk-onmagunk-tukret-latni>

- Dánél Móna szerk. (2010) *Idegenek a kertemben. Bevándorlás és integráció Európában.* Budapest, Palantír Vizuális Antropológiai Alapítvány
- Feischmidt Margit – Zakariás Ildikó (2010) Migráció és etnicitás. A mobilitás formái és politikái nemzeti és transznacionális térben. In: Feischmidt Margit szerk. *Etnicitás. Különbségteremtő társadalom.* Budapest, Gondolat – MTA Kisebbségkutató Intézet, 152-169.
- Ferge Zsuzsa (1999) A civilizációs folyamat fenyegetettsége. /Akadémiai székfoglaló, 1998/. *Magyar Tudomány*, 10, 1153-1169.
- Földessy Edina (2014) Az otthon látképe. Látás, belelátás és láttatás egyiptomi és közel-keleti bevándorlók tárgykultúrájában. In: Árendás Zsuzsa – Szelják György szerk. *Vándorló tárgyak. Bevándorlók tárgykultúrája Magyarországon.* Tabula könyvek 12. Budapest, Néprajzi Múzeum, 229-280.
- Frank, Manfred (1999) *A megértés határai. Egy „rekonstruált” diskurzus Habermas és Lyotard között.* Budapest, József Műhely Kiadó
- Gödri Irén (2007) Les différentes dimensions de l'intégration des immigrées en Hongrie. In *Les migrations internationales. Observation, analyse et perspectives. Colloque international de Budapest (20-24 septembre 2004).* Paris, AIDELF, Presses Universitaires de France, 199-207.
- Gyulavári Tamás – Kállai Ernő szerk. (2010) *A jövevényektől az államalkotó tényezőkhöz. A nemzetiségi közösségek múltja és jelene Magyarországon.* Budapest, Az Országgyűlési Biztos Hivatala
- Hajduk Annamária (2008) *Esély vagy veszély? Bevándorlás Magyarországra.* DEMOS Magyarország Alapítvány, október, 118 oldal.
- Hankiss Elemér (1985) Nemzetvallás. In: Kovács Ákos szerk. *Monumentumok az első háborúból.* Budapest, Népművelési Intézet – Műcsarnok, 36-48.
- Hannerz, Ulf (1997) Fluxos, fronteiras, híbridos: palavras-chave da antropologia transnacional. *Mana* (Rio de Janeiro) 3(1) 7-39. <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/hannerz.pdf>
- Hárs Ágnes – Tóth Judit szerk. (2010) *Változó migráció – változó környezet.* Budapest, MTA Nemzeti-etnikai Kisebbségkutató Intézet
- Horváth Csaba (2004) A civil társadalom és a demokrácia. (A Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület látószögéből). *JURA*, 2, 44-52.
- Horváth István – Anghel, Remus Gabriel (2009) Migration and Its Consequences for Romania. *Südosteuropa, Migration: Auswirkungen auf die Sendeländer*, (57) 4, 386-403.
- Ilyés Sándor – Peti Lehel – Pozsony Ferenc (2008) *Lokális és transznacionális csángó életvilágok.* Kolozsvár, Kriza János Társaság
- Iványi Gábor (2015) *Ez történik nálunk. Menekültek.* A Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség heti beszámolója (elektronikus hírlevél, mail-közleményszerűsítéssel).
- Juhász Antal szerk. (1999) *Migráció és anyagi kultúra a Duna-Tisza közén. Táj és Népi Kultúra 2.* Szeged, JATE Néprajzi Tanszék
- Kálmán Attila (2015) Menekültek nélküli menekültügyre költjük az EU-pénzt. *HVG*, 2015. dec. 1. http://hvg.hu/itthon/20151201_menekulttabor

- Kerék Eszter – Szuhay Péter szerk. (2014) *Az otthon tárgyai. Képeskönyv a magyarországi bevándorlók tárgykultúrájáról*. Budapest, MaDok-füzetek 9., Néprajzi Múzeum
- Koselleck, Reinhart (2003) *Elmúlt jövő. A történeti idők szemantikája*. Ford. Hidas Zoltán, Szabó Márton. Budapest, Atlantisz
- Koudela Pál – Yoo, Jinil (2015) A magyar rokonság tudatának szerepe a dél-koreai kollektív identitásban. *Kultúra és Közösség*, 3: 29-38.
- Kováts András – Rónai Gergely szerk. (2009) *Bevándorló Budapest*. Budapest, Menedék Egyesület
- Kováts András szerk. (2013) *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont
- Kováts András et al. (2015) *Az Európába irányuló és 2015-től felgyorsult migráció tényezői, irányai és kilátásai*. A Magyar Tudományos Akadémia Migrációs Munkacsoportjának elemzése, illetve a hozzá tartozó további konkrét térségi háttér tanulmányok. http://mta.hu/mta_hirei/az-europaba-iranyulo-es-2015-tol-felgyorsult-migracio-tenyezoi-iranyai-es-kilatasai-137008/
- Lajtai László (2004) *A nemzeti história konstruálása a magyar történelemtankönyvekben, 1744–1848*. Iskolakultúra – Országos Széchenyi Könyvtár – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Pécs – Budapest. Iskolakultúra Könyvek 21. www.iskolakultura.hu/.../nemzetkep_az_iskolai_tortenelemoktatasban.pdf
- Lányi András (2015) Tíz pont a bevándorlókról – Vagy mi megyünk oda (segíteni), vagy ők jönnek ide (lakni). *Mandiner*, 2015. szept. 10. http://mandiner.hu/cikk/20150831_lanyi_andras_a_zurzarav_fele_migracio_es_mi_vii
- Lányi András (2015) Még egyszer a migrációról. Válasz Szántó Dianának. *Mandiner*, 2015. szept. 29. http://mandiner.hu/cikk/20150929_lanyi_andras_meg_egyszer_a_migraciorol_valasz_szanto_diananak
- Lentner Csaba – Tóth Gy. László – Zárug Péter Farkas (2012) *Kik támadják Magyarországot és miért?* Budapest, Kairosz
- Marsovszky Magdolna (2011) Nemzetisten és ariozófia. Az árja népiségtudat újpogány istensége és annak messianisztikus antiuniverzalizmusa, a nemzet szakralizálása. *Egyházforum*, <http://www.egyhazforum.hu/index.php/folyoirat/9-folyoirat/cikkek/sulypont/348-nemzetisten-es-ariozofia>
- Mautner Zsófia – Nagy Balázs (2012) *Így főzünk mi. Messziről jött budapestiek*. Budapest, Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület
- Meliá, Bartolomeu S. J. (1981) El modo de ser guarani en la primera documentación jesuita (1594–1639). *Revista de Antropología*, XXIV, 1-28.
- Montoya, Antonio Ruiz de ([1639] 1892) *Conquista espiritual hecha por los religiosos de la Compañía de Jesús en las provincias del Paraguay, Paraná, Uruguay*. Bilbao, Publisher Imprenta del Corazón de Jesús
- Nagy Terézia (2010) *Kötődések és kudarcok. A kapcsolatok és kapcsolati kudarcok szerepe az integrációban. Egy menekültek körében végzett terepmunka eredményei*. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia Doktori Iskola. <http://phd.lib.uni-corvinus.hu/437/>
- Popper, Karl R. (2001) *A nyitott társadalom és ellenségei*. Budapest, Balassi Kiadó

- Rich, Paul – Merchant, David (2003) Policy Studies and Civil Society: A Centennial Debate. *Policy Studies Journal*, (31): 3, VII-XII.
- Ricoeur, Paul (2000) Emlékezet – felejtés – történelem. In: Thomka Beáta – N. Kovács Tímea szerk. *Narratívák III. A kultúra narratívái*. Budapest, Kijárat Kiadó, 54.
- Sik Domonkos (2008) Szocializáció és állampolgári szocializáció a habermasi társadalomelmélet tükrében. In: *Kötő-Jelek 2007*. Budapest, Az ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, 47-67.
- Sik Endre (2015) *Sik Endre a visegrádi országok menekültekhez való viszonyáról*. /Tárki-felmérésről 2015. dec. 8./ On-line: <http://tatki.elte.hu/mediahir?id=NW-1112>
- Sik Endre válogatta és szerkesztette (2011) *A migráció szociológiája 2*. Budapest, ELTE TÁTK, http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tamop425/0010_2A_15_Sik_Endre_Migracio_szociologiaja_2_Valogatta_es_szerk_Sik_Endre/index.html
- Sik Endre (2000) *KGST-piacok és feketemunka – Magyarország 1999*. Budapest, Tárki www.mtakti.hu/doc/HiddenEcon/Sik.pdf
- Szabó Márton (1998) *Politikai tudáselméletek: szemantikai, szimbolikus, retorikai és kommunikatív-diszkurzív értelmezések a politikáról*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
- Szántó Diana (2015) *Öt pont a menekültekről*. Vita Lányi Andrással. http://mandiner.hu/cikk/20150928_szanto_diana_ot_pont_a_menekultekrol_vita_lanyi_andrassal
- Tarrósy István – Glied Viktor – Vörös Zoltán szerk. (2014) *Migrációs tendenciák napjainkban. A 21. század migrációs folyamatainak tanulmányozásához*. Pécs, IDResearch – Publikon Kiadó
- Tokaji Dóra (2012) Ismertető Reinhart Koselleck 2003 *Elmúlt jövő. A történelmi idők szemantikája*. c. kötetéről. *Ösvények*, 1, 1-6. www.epa.oszk.hu/02200/.../pdf/EPA02284_Osvenyek_2012_01_Tokai.pdf
- Tuka Ágnes – Tarrósy István szerk. (2010) *Borderless Europe. Challenges – Opportunities*. Pécs, IDResearch – Publikon
- Udvarhelyi Éva Tessza (2007) *Vándorok kultúrák között. Az interkulturális tanulásról külföldre készülő fiataloknak*. Budapest, Artemisszió Alapítvány
- Vásárhelyi Mária (2015) A nyelv azé, aki megműveli. Finkelstein = Goebbels 2.0. *Élet és Irodalom*, LIX. évfolyam, 40. szám, 2015. október 2. http://www.es.hu/vasarhelyi_maria;a_nyelv_aze_aki_megmuveli;2015-10-01.html
- Végh Endre (2015) Elvisznek a migránsok. *Egyházforum*, október. <http://www.egyhazforum.hu/index.php/vilag-nezet/356-elvisznek-a-migransok>
- Wetzel Tamás (2011) *A bevándorlás kérdése Magyarországon*. Pécs – Budapest, Publikon Kiadó
- Winkler Lajos (2015) Veszélyes idegenek. *Egyházforum*, szeptember. <http://www.egyhazforum.hu/index.php/vilag-nezet/343-veszelyes-idegenek>

További hivatkozások

http://hvg.hu/itthon/20120622_kik_tamadtak_magyarorszagot

Eredményesebb migrációkezelés: az európai migrációs stratégia. Brüsszel, 2015. május 13. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4956_hu.htm

Iványi Gábor (2015) *Ez történik nálunk. Menekültek.* A Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség heti beszámolója (elektronikus hírlevél, mail-közleménysorozat).

„akirály”, 444.hu 2015 Orbán Viktor szerint összeesküvők árulták el Európát.

<http://444.hu/2015/10/30/orban-viktor-szerint-osszeeskuvok-arultak-el-europat>

Schöpflin György (2015) http://mandiner.blog.hu/2015/09/02/forditott_gyarmatositas_migracio_es_mi_xii

Szarka László (2015) *Államépítő nacionalizmus.* Interjú, november 2. Klubrádió, Szunyogh Szabolcs műsora, 21:00 – 22:00. On-line: <http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub20151102-205851.mp3> ; <http://www.klubradio.hu/klubmp3/klub20151102-212850.mp3>

Toldalék, 2016. március 2. <http://www.maszol.ro/index.php/tarsadalom/61015-szekely-ferfit-neztek-bevadorlonak-budapesten>

7. ábra: Olimpiai karikák, NATO-szögesdrótból, íme az idei ARC győztesei. A HVG bemutatja a „Magyar álmom” jelígre érkezett és a 15. ARC kiállításon díjazott plakátokat.